

*Потапенко Л. В.,**кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

ПРАЦЯ Е. САЇДА «ОРІЄНТАЛІЗМ» В ОЦІНЦІ КРИТИКІВ І ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ

Анотація. У статті зроблено спробу проаналізувати погляди й висновки критиків і літературознавців щодо основних положень праці Е. Саїда «Орієнталізм».

Ключові слова: літературознавча компаративістика, орієнталізм, постколоніальний дискурс, постколоніальні студії, постколоніальна теорія.

Постановка проблеми. Специфіку критичного дискурсу постколоніальних студій визначила політична, історична та культурологічна картина світу на початку ХХ століття – епоха розпаду колоній і утворення безлічі незалежних держав. Однією з найактуальніших проблем компаративного дослідження стає постколоніальний дискурс. Місце «культового тексту» в процесі становлення постколоніальних студій по праву посіла праця Е. Саїда «Орієнталізм», яка задала основний вектор їхнього розвитку й окреслила основні проблеми дослідження.

Мета статті – з'ясувати позиції критиків і літературознавців щодо основних положень праці Е. Саїда «Орієнталізм».

Виклад основного матеріалу дослідження. Праця Е. Саїда «Орієнталізм» викликала численні дебати й полеміки. Разом із захопленими відгуками на адресу Е. Саїда лунала й критика, нерідко витримана в тоні, далекому від академічного. Арабіст Б. Льюїс назвав «Орієнталізм» «непрстойною полемікою», синолог П. Рікманс затаврувала книгу як «300 сторінок заплутаної, незрозумілої, незв'язної нісенітничі» [1, с. 227]. Дж. Кліффорд звинувачував Саїда у тавтологіях і суперечностях: «Часто він [Саїд] указує, що текст або традиція спотворює, пригнічує чи ігнорує якісь істинні особливості Сходу. Інколи він заперечує існування якого-небудь «справжнього» Сходу, посилаючись на Фуко та інших радикальних критиків, думки й репрезентації, яких він цитує. Замість недостовірності орієнталізму він не пропонує ніякої достовірності» [2, с. 260]. У післямові 1995 р. Е. Саїд пише, що орієнталізм – це спосіб репрезентації, за допомогою якого одна культура відрізняється від іншої, на що критик Л. Гроссберг зазначає, що таке формулювання думки «призводить до засудження будь-якої спроби репрезентації Іншого» [3, с. 95], указуючи, що на початку книги Е. Саїд визначає орієнталізм як «стиль мислення, оснований на онтологічній та епістемологічній різниці між Сходом і Заходом». Отже, пише критик, онтологічну різницю можна зрозуміти як «акт влади». Інша інтерпретація – орієнталізм породив ситуацію, за якої «епістемологія прирівнюється до онтології» [3, с. 95]. Трагування позиції Е. Саїда може виражатися в «критиці конструкціонізму»: якщо Схід як об'єкт пізнання є продуктом нерівних, колоніальних відносин, то будь-яке конструювання об'єкта дослідження варто засуджувати як форму придушення [3, с. 95]. Видається, що ця «загадка Саїда» виникає не тільки й не стільки через неясність викладу ним власних ідей, скільки через теоретичні установки коментаторів,

що керуються головним чином можливостями «досліджень ідентичності». Як відзначає Л. Гроссберг, сьогодні особливо в США вивчення культур і літератур дедалі більше стає вивченням «культурних відмінностей» [3, с. 87]. Дослідницький метод пошуку в мові та поведінці, що закріплені в самосвідомості «культурної ідентичності», перетворюється на догму про практично непереможні відмінності між соціальними групами в масштабі того чи іншого регіону. У такій інтерпретації «чорношкірі», «іммігранти другого покоління» та подібні «групи дослідження» репрезентуються як «носії різних культур і літератур» [3, с. 87]. Е. Саїд виступав проти такої лабораторної раціоналізації й наполягав на необхідності занурюватися в живу тканину суспільства, культури та літератури.

Один із коментаторів Е. Саїда А. Гуссейн пише, що для Саїда «всі форми знання – це продукти інтерпретації й думки; «нормативні» висновки, що ґрунтуються на цьому знанні, є тимчасовими й гіпотетичними, а «визначеність», де й коли б вона не проголошувалася, стає, швидше, камуфляжем для догматизму та імперіалізму (у працях Саїда воля до істини й воля до влади практично завжди безпосередньо мають на увазі одна одну)» [1, с. 11]. Визначивши «орієнталізм» як «колоніальну науку», що поневолювала колонізовані народи як об'єкти й конструювала помилкові відмінності між культурами та літературами, Е. Саїд став одним із тих мислителів, які звернули увагу на проблему статусу знання. Це також мало свої наслідки. За словами А. Гуссейна, «релятивна постколоніальна антропологія повинна була викрити домагання колоніальної науки й потурбуватися про те, щоб не дозволяти нечесній владі говорити за Іншого. Прийшла нова епоха, у якій є лише локальні, культурозалежні, тимчасові та часткові істини» [1, с. 11]. Е. Саїд є одним із тих учених, які наблизили настання цієї епохи; його прихильність до ідеї про те, що будь-яке суспільство протиставляє себе Іншому, стимулює феномен «конфліктизації культур і літератур» [1, с. 41] (результат численних досліджень ідентичності), разом із перевагою розглядати багатогранну людську дійсність виключно як ту чи іншу форму дискурсу викликали обґрунтовані претензії до автора «Орієнталізму». Утім заслуга Е. Саїда в іншому: продемонструвавши глибокий зв'язок між геополітичною ситуацією епохи колоніалізму й системою європейської наукової раціональності, він фактично переніс відносини між методом і матеріалом дослідження в політичну, вольову сферу та додав, отже, досить гострого звучання питанню про історичну зумовленість наукового знання.

Критики «Орієнталізму» розходяться у своїх оцінках. Деякі стверджують, що лише незначні деталі є неточними в праці «Орієнталізм», інші наполягають на тому, що вся робота є помилкою. Наприклад, Е. Геллнер не погоджується з тезою Е. Саїда про те, що Захід домінував над Сходом більше ніж 2 000 років, відзначаючи, що до кінця XVII століття якраз Оттоман-

ська Імперія становила серйозну загрозу Європі [4, с. 3–4]. Водночас М. Праудман зазначає, що Е. Саїд звинувачує Британську імперію в тому, що вона розширила свої володіння від Єгипту до Індії в 1880-их роках, тоді як фактично Оттоманська та Перська Імперії проводили інтервенції [5, с. 554]. К. Бейлі вказує на те, що навіть у розквіті свого імперського розвитку європейське панування на Сході ніколи не було абсолютним і завжди залежало від місцевої влади та локальних форм знання, які часто мали руйнівний характер щодо цілей Імперії [6, с. 189].

Інша група критиків, зокрема Р. Ірвінг, акцентують на тому, що Близький Схід, на якому Е. Саїд сконцентрував свою увагу, включаючи Палестину і Єгипет, були не досить удалими прикладами для його теорії, оскільки вони перебували під владою Європи відносно короткий період – із кінця XIX до початку XX сторіччя. Ці критики стверджують, що Е. Саїд приділив мало уваги важливішим прикладам – Британському пануванню в Індії або російським колоніям в Азії. Із цього вони роблять висновок, що Е. Саїд був більше зацікавлений у вирішенні політичних питань, що стосувалися Близького Сходу [7, с. 109].

Одним із останніх критиків Е. Саїда є ісламський «відступник» Ібн Варак із книгою «Захищаючи Захід: критика «Орієнталізму» Едварда Саїда» (“Defending the West: A Critique of Edward Said’s Orientalism”) [8]. Його праця – це поетапне та скрупульозне спростування основних ідей Е. Саїда, представлених в «Орієнталізмі». Ібн Варак стверджує, що «Орієнталізм» зумовив інтелектуальний параліч у наукових колах, що займалися вивченням Близького Сходу. Він підкреслює, що Е. Саїд глибоко помиляється у своїй тезі про те, начебто Західний погляд на Схід був за своєю сутністю хибним, тому що два століття політичного домінування Заходу на Близькому Сході не надають можливості об’єктивного вивчення як ісламу, так і всього Сходу загалом. «Це твердження Саїда, – зазначає Ібн Варак, – було використане багатьма його послідовниками і звело нанівець роботу й зусилля кількох поколінь учених-сходознавців. Саїд використовує неадекватну методологію, тенденційні аргументи і помилкове історичне розуміння» [8, с. 192]. Ібн Варак переконує, що Е. Саїд не проводить жодної розмежувальної лінії між зовсім різними авторами: такими, як наприклад, з одного боку, поет Й. Гете (який навіть ніколи не бував на Сході), новеліст Г. Флобер (у якого була зовсім коротка подорож до Єгипту), Е. Ренан (чиї роботи деякі критики вважають «расистськими»), а з іншого боку – Е. Лейн, який провів багато часу в подорожах Сходом і досконало володів арабською мовою. Е. Саїд їх усіх узагальнює «європейським походженням». Основний висновок І. Варака полягає в тому, що «Орієнталізм» Е. Саїда має руйнівний вплив як на вчення багатьох західних науковців, так і на репрезентацію всієї західної цивілізації, а відтак і західної літератури.

Особливо гострої критики «Орієнталізму» Е. Саїда зазнав від так званих академічних сходознавців, деякі з яких були за своїм походженням «орієнталами». А. Гурані, Р. Ірвін, Н. Кедді, Б. Льюїс і К. Макія вказують, за словами Н. Кедді, на «деякі нищівні наслідки» «Орієнталізму». У своєму інтерв’ю, опублікованому в науковому збірнику «Підходи до історії Близького Сходу» (Approaches to the History of the Middle East), Н. Кедді, відома американська дослідниця історії, зазначала: «Я думаю, що це вже тенденція у сфері вивчення проблем Близького Сходу – використовувати слово «орієнталізм» із негативною конотацією до людей, які зайняли «не правильну» позицію в арабо-ізраїльському протистоянні, або до людей, яких звинувачують у консерватизмі. Можливо, Едвард Саїд і не хотів цього, але слово «орієнталізм» стало певним девізом» [9, с. 144]. Хоча водночас вона називає книгу Е. Саїда «важливою й у більшості своїй позитивною» [9, с. 144].

Б. Льюїс належить до тих науковців, праці яких Е. Саїд цитує в «Орієнталізмі» та у своїх подальших дослідженнях. Обидва дослідники (маємо на увазі як Е. Саїда, так і Б. Льюїса) після виходу в світ «Орієнталізму» часто дискутували на сторінках відомого в академічних колах наукового видання “New York Review of Books”. Б. Льюїс наполягав на тому, що погляди Е. Саїда містять багато фактичних, методологічних і концептуальних помилок. «Саїд ігнорує багатьох західних учених, які зробили значний внесок у вивчення східних культур в епоху Просвітництва та Вікторіанську добу. Теорія Саїда не пояснює, чому французи та англійці так наполегливо вивчали іслам у XVI–XVII століттях, задовго до того, як вони отримали контроль чи мрію про контроль на Близькому Сході» [10, с. 120]. Б. Льюїс говорить, що Е. Саїд ігнорує внесок італійських, голландських, а особливо німецьких учених, тоді як ці наукові досягнення були вагомими та важливішими для європейського орієнталізму, ніж досягнення французьких і британських учених. Ні Італія, ні Голландія, ані Німеччина не мали колоніальних проєктів на Близькому Сході. Б. Льюїс підкреслює, що теорія Е. Саїда не пояснює того факту, як саме сходознавство сприяло утвердженню імперіалізму. «Орієнтальне вивчення ісламу не має нічого спільного з релігійними догмами, а відбувається лише від бажання вивчення альтернативних культур і літератур», – підтримує Б. Льюїса М. Крамер [11, с. 719]. Спростовуючи ідеї Б. Льюїса, Е. Саїд зазначає, що його негативні екскурси повинні бути розглянуті у відповідному контексті. Оскільки один із принципових аргументів орієнталізму – це те, що він використовувався (свідомо чи мимоволі) як інструмент імперії, Е. Саїд наполегливо доводить, що критика цієї тези Б. Льюїсом навряд чи може бути оцінена безкорисливою, як він намагається її показати, та підозрює Б. Льюїса у вдало замаскованих неоімперіалістичних поглядах. Крім того, у своїй «Післямові» до «Орієнталізму», опублікованій у 1995 р., Е. Саїд не раз зазначав, що він свідомо зовсім не приділив уваги німецьким ученим XVIII–XIX століть і так відповів на критику Б. Льюїса.

Особливо активно ідеї Б. Льюїса підтримував так званий «дослідницький науковий центр», який пропагував «неоконсервативні» погляди США в політиці щодо Близького Сходу. Але більшість науковців, котрі вивчають Близький Схід в американських і європейських університетах, висловили підтримку ідей Е. Саїда. Деякі з них, які входять до «дослідницького наукового центру», як, наприклад, М. Крамер з Інституту Вашингтона, що займається вивченням проблем політики на Близькому Сході, Д. Пайпс із Форуму щодо Близького Сходу, підтримували ідеї Б. Льюїса, стверджують, що розбіжності в поглядах на проблеми орієнталізму в Е. Саїда та Б. Льюїса викликають «викривлення» в науці [12, с. 135].

Група вчених, серед яких Б. Тернер, Дж. Маккензі, Ж. Берк, критикують Е. Саїда за деяку необ’єктивність і нелогічність його дослідження. Зокрема, Б. Тернер стверджує, що в «Орієнталізмі» Е. Саїда простежується складність і багатогранність форм орієнталізму. Він критикує Е. Саїда за намагання помістити їх усі «в межі орієнтальної традиції» [13, с. 102]. У праці «Орієнталізм: історія, теорія та мистецтво» (“Orientalism: History, Theory, and the Arts”) дослідник Дж. Маккензі зазначає, в «Орієнталізмі» Е. Саїд припускає той факт, що західне пану-

вання існує й не викликає ніяких заперечень, ігноруючи групу вчених із так званих «Студій підлеглих» (“Subaltern Studies”), які наполегливо протистоять поневоленню й «дають голос німим» [14, с. 11]. Думку про те, що «Орієнталізм» Е. Саїда спричиняє велику шкоду всім західним науковим дослідженням у галузі сходознавства, висловив Ж. Берк [15].

Ще одна група критиків, серед яких і О. Кеярівал, звинувачують Е. Саїда в створенні монолітного «оксиденталізму», на протигагу «орієнталізму» в західному дискурсі, переконуючи, що Е. Саїд був не в змозі відрізнити парадигми Романтизму та Просвітництва, а також у тому, що він так і не зрозумів, що західні науковці, такі як, наприклад, Сер Вільям Джонс, були більше зайняті встановленням спорідненості, ніж пошуками різниці між Заходом і Сходом. На думку О. Кеярівала, Е. Саїд створив підґрунтя для антиколоніального націоналізму [16, с. 221–233]. Професор Університету Огайо К. Котвал стверджує, що Е. Саїд і його послідовники не могли відрізнити орієнталізм масової культури від орієнталізму в академічних виявах (таких як література, історія, культура). «Саїд розфарбовує ці різні вияви орієнталізму одним пензлем», – пише Н. Кейзад [17, с. 7].

Дослідження Е. Саїда не на жарг стурбували й деяких азійських учених. Антрополог Акбар Ахмед писав, що слово «орієнталізм» стало ярликом, який дезорієнтує багатьох учених [18, с. 167].

Більшість із вищеперахованих критиків намагаються висунути, що, досліджуючи Схід, Е. Саїд привертає увагу до власної національної ідентичності як палестинця, нехтуючи тим фактом, що він здобув елітарну англійську освіту в Каїрі та провів усе доросле життя в Сполучених Штатах Америки, ставши видатним ученим зі світовим іменем.

Прихильники Е. Саїда переконують, що критика в деяких моментах має рацію, проте вона не в змозі спростувати величезний внесок ученого у вивченні сходознавства. Е. Саїд досить чітко змалював загальну репрезентацію Сходу в Західних медіа, літературі та культурі. Підкреслюючи заслугу Е. Саїда, Н. Харісон зазначає: «Праця Саїда «Орієнталізм» є на сьогодні ключовою в окресленні меж вивчення для постколоніальних студій» [19, с. 19]. Відомий постколоніальний критик Б. Ешкрофт у праці «Едвард Саїд» (“Edward Said”) [20, с. 167] указує на революційне значення основних ідей Е. Саїда в галузі порівняльного літературознавства в контексті постколоніальної критики, зокрема це стосується місця тексту й критики у світі, зв’язку знання та влади в конструюванні образу Іншого, взаємодії літератури, культури й імперіалізму, а також форм репрезентації ідентичності. В. Кенеді в праці «Едвард Саїд: критика» (“Edward Said: a Critical Introduction”) [21] підкреслює, що, незважаючи на деякі суперечності, праця Е. Саїда «Орієнталізм» є однією з ключових у постколоніальних студіях, убачаючи новаторство Е. Саїда в аналізі взаємозв’язку літератури й політики. Серед найвідоміших послідовників Е. Саїда – Г. Пракаш [22], Н. Діркс [23], Р. Інден [24], Г. Бгабга [25], Г. Співак [26], М. Марручі [27] та інші науковці, які продовжують розвивати його ідеї у своїх дослідженнях.

Х. Чао Тай у праці «Конфуціанство і економічний розвиток: східна альтернатива?» (“Confucianism and Economic Development: An Oriental Alternative?”) писав, що в «Орієнталізмі» Е. Саїда точно вказані причини, «через які на Заході не зуміли правильно оцінити всю глибину відмінностей між Заходом і Японією, і, хоча Саїд розглядав у своїй книзі тільки наукові праці та художні твори, присвячені країнам Близького

й Середнього Сходу, його критику можна зарахувати й до західних досліджень Азії загалом» [28, с. 14]. Водночас Р. Каббани в книзі «Імперська художня література: європейські міфи про Схід» (“Imperial Fictions: Europe’s Myths of Orient”) [29] стверджує, що аналогічні висновки можна розповсюдити й на уявлення західної людини про будь-яку країну третього світу. Те, що Е. Саїд відкрив, аналізуючи наукову та художню літературу про Середній Схід, виявилось справедливим щодо всіх творів західних учених, які писали про Азію. Дж. Керріер у праці «Оксиденталізм: образи Заходу» (“Occidentalism: Images of the West”) [30] підкреслював, що праця Е. Саїда виявилася настільки впливовою, що сама її назва «Орієнталізм» стала чимось на зразок ярлика, позначення певного типу наукового дослідження, якому хочуть виразити недовіру (маються на увазі наукові дослідження Інших культур чи маргінальних літератур).

Висновки. Отже, праця «Орієнталізм» не залишає байдужими ні прихильників, ні критиків ідей Едварда Саїда. Як послідовники, так і критики «Орієнталізму» визнають той великий трансформативний вплив, який справляє ця праця в царині порівняльного літературознавства й культуральних студій. «Орієнталізм» викликав жваві суперечки про науковий метод дослідження тексту, про предмет і завдання постколоніальної теорії. Без імпульсу, який надала ця праця для аналізу колоніального дискурсу й постколоніальної теорії, неможливо уявити той високий рівень теоретичних досліджень, який був досягнутий в останні десятиліття, у тому числі й у літературознавчій компаративістиці. Праця Е. Саїда продовжує викликати увагу критиків і спонукає до подальших досліджень і нових трактувань його ідей. Питання про природу знання та роль ученого, поставлені Е. Саїдом у контексті «постколоніальної критики», вимагають дослідницької рефлексії, що має стати вкоріненою практикою у вітчизняній компаративістиці.

Література:

1. Hussein A.A. Edward Said : Criticism and Society / A.A. Hussein. – London : Verso, 2004. – 344 p.
2. Clifford J. On Orientalism / J. Clifford // The Predicament of Culture : Twentieth-Century Ethnography, Literature and Art. – Cambridge, London : Harvard University Press, 1988. – 381 p.
3. Grossberg L. Identity and Cultural Studies : Is That All There Is? / L. Grossberg // Questions of Cultural Identity / [Stuart Hall and Paul du Gay, eds.]. – London : Sage, 1996. – P. 88–107.
4. Gellner E. The Mightier Pen? Edward Said and the Double Standards of Inside-out Colonialism / E. Gellner // Times Literary Supplement. – February 19, 1993. – P. 3–4.
5. Proudman M.F. Disraeli as an Orientalist : The Polemical Errors of Edward Said / M.F. Proudman // Journal of the Historical Society. – 2005. – P. 547–568.
6. Bayly C.A. Empire and Information / C.A. Bayly. – Delhi, India : Cambridge University Press, 1999. – 314 p.
7. Irwin R. For Lust of Knowing: The Orientalists and Their Enemies / R. Irwin. – London : Penguin, 2003. – 411 p.
8. Warraq Ibn. Defending the West : A Critique of Edward Said’s Orientalism / Ibn Warraq. – New York : Prometheus Books, 2007. – 300 p.
9. Keddie N. Interview published in Approaches to the History of the Middle East / N. Keddie ; ed. Nancy Elizabeth Gallagher. – № 10. – London : Ithaca Press, 1994. – P. 144–145.
10. Lewis B. Islam and the West / B. Lewis. – New York : Oxford University Press, 1993. – 217 p.
11. Kramer M. “Bernard Lewis”. Encyclopedia of Historians and Historical Writing / M. Kramer. – Vol. 1. – London : Fitzroy Dearborn, 1999. – P. 719–720.

12. Kramer M. Ivory Towers on Sand : The Failure of Middle Eastern Studies in America / M. Kramer. – Washington, D.C. : Washington Institute for Near East Policy, 2001. – 151 p.
13. Turner B.S. Orientalism, Postmodernism and Globalism / B.S. Turner. – London : Routledge, 1994. – 228 p.
14. MacKenzie J.M. Orientalism : History, Theory and the Arts / J.M. MacKenzie. – New York : Manchester University Press, 1995. – 232 p.
15. Abu-Haidar F. Obituary: Jacques Berque / F. Abu-Haidar // The Independent. – June 30 1995. – P. 3.
16. Kejariwal O.P. The Asiatic Society of Bengal and the Discovery of India's Past / O.P. Kejariwal. – Delhi : Oxford University Press, 1988. – 293 p.
17. Kaizaad Navroze Kotwal. Steven Spielberg's Indiana Jones and the Temple of Doom as Virtual Reality : The Orientalist and Colonial Legacies of Gunga Din / Navroze Kotwal Kaizaad // The Film Journal. – April 2005. – № 12. – P. 7–8.
18. Akbar Ahmed. Islam, Globalization and Postmodernity / Akbar Ahmed, Hastings Donnan. – London ; New York : Routledge, 1994. – 242 p.
19. Harrison N. Postcolonial Criticism : History, Theory and the Work of Fiction / N. Harrison. – Cambridge – Oxford – Malden : Wiley-Blackwell, 2003. – 221 p.
20. Ashcroft B. Edward Said / B. Ashcroft, D. Pal S. Ahluwalia. – London ; New York : Routledge, 2001. – 167 p.
21. Kennedy V. Edward Said: a Critical Introduction / V. Kennedy. – Malden : Wiley-Blackwell, 2000. – 180 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua/books?id=EYMQ44XjlegC&dq=Said+the+world+the+text+and+the+critic&sitesec=reviews>.
22. Prakash G. Writing Post-Orientalist Histories of the Third World : Perspectives from Indian Historiography / G. Prakash // Comparative Studies in Society and History. – № 32. – New York : Cambridge University Press, 1990. – P. 383–408.
23. Dirks N.B. Castes of Mind: Colonialism and the Making of Modern India / N.B. Dirks. – Princeton : Princeton University Press, 2001. – 372 p.
24. Inden R. Imagining India / R. Inden. – New York : Oxford University Press, 1990. – 298 p.
25. Bhabha Homi K. Nation and Narration / Homi K. Bhabha. – London ; New York : Routledge, 1990. – 333 p.
26. Spivak G.Ch. A Critique of Postcolonial Reason : Toward a History of the Vanishing Present / G.Ch. Spivak. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1999. – 449 p.
27. Marrouchi M. Edward Said at the Limits / M. Marrouchi. – New York : SUNY Press, 2004. – 356 p.
28. Confucianism and Economic Development : An Oriental Alternative? / [Hung-chao Tai, ed.]. – Washington, D.C. : Washington Institute Press, 1989. – 233 p.
29. Kabbani R. Imperial Fictions : Europe's Myths of Orient / R. Kabbani. – London : Pandora Press, 1994. – 166 p.
30. Carrier J.G. Occidentalism : Images of the West / J.G. Carrier. – Oxford : Calrendon Press, 1995. – 268 p.

Потапенко Л. В. Труд Э. Саида «Ориентализм» в оценке критиков и литературоведов

Аннотация. В статье сделана попытка проанализировать взгляды и выводы критиков и литературоведов относительно основных аспектов труда Э. Саида «Ориентализм».

Ключевые слова: литературоведческая компаративистика, ориентализм, постколониальный дискурс, постколониальные студии, постколониальная теория.

Potapenko L. Critical examination of E. Said's "Orientalism"

Summary. The article attempts to analyse the views and conclusions of critics and literary scholars concerning basic issues of E. Said's "Orientalism".

Key words: literary comparative studies, Orientalism, post-colonial discourse, post-colonial studios, post-colonial theory.